

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Dominika Kosárová
Článok / Article: Recenzia na knihu: Nové mocnosti globálneho juhu
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov –
UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences
and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

KOSÁROVÁ, D. 2016. Recenzia na knihu: Nové mocnosti globálneho juhu. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 19, č. 3, 2016. ISSN 1335 – 2741, s. 206-212. Dostupné na internete: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/archiv-vydani/2016/3-2016/dominika-kosarova.html>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

RECENZIA NA KNIHU: NOVÉ MOCNOSTI GLOBÁLNIHO JIHU

BOOK REVIEW: EMERGING POWERS OF THE GLOBAL SOUTH

Dominika Kosárová*

PIKNEROVÁ, L. – ŠANC, D.: *Nové mocnosti globálneho juhu. Čína, Indie, Brazília, Jihoafrická republika a Indonézie v medzinárodnom systéme. (Emerging powers of the global south. China, India, Brazil, Republic of South Africa and Indonesia in the international system)*. Praha: Dokořán, 2014. 262 s. ISBN 978-80-7363-679-1.

Nový svetový poriadok nastolený po studenej vojne a zmeny súvisiace s prechodom od bipolarity k unipolarite, resp. unimultipolarite, umožnili postupnú emancipáciu nových mocenských centier, ktoré vzišli z krajín označovaných ako štáty tretieho sveta alebo aj globálneho juhu. V tomto kontexte je v súčasnosti najväčšia pozornosť venovaná Číne ako potenciálnemu vyzývateľovi hegemonného postavenia USA, pričom do popredia sa v odborných diskurzoch dostáva aj India ako regionálny rival Číny. Okrem uvedených mocností na vzostupe sa objavujú skratky ako BRICS, VISTA a ďalšie, ktoré označujú štáty posilňujúce svoj vplyv vzhľadom na ich potenciál, alebo špecifický význam, ktorý im umožňuje zohrávať dôležitú rolu prinajmenšom na regionálnej úrovni. Nastoluje sa otázka, aký je motív jednotlivých štátov v posilňovaní svojho statusu, aké sú príčiny ich emancipácie a ako sa ich vzostup prejavuje v ich správaní. Uvedenými otázkami sa zaoberal v publikácii *Nové mocnosti globálneho juhu* kolektív autorov na čele s **Lindou Piknerovou** a **Davidom Šancom**, pôsobiacimi na Filozofickej fakulte Západočeskej Univerzity v Plzni.

Cieľom recenzovanej publikácie je priblížiť fenomén vzostupu nových

---

* Mgr. Dominika Kosárová, M.A. pôsobí ako interná doktorandka na Katedre bezpečnostných štúdií, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: dominika.kosarova@umb.sk.

mocností v súvislosti so štrukturálnymi zmenami po páde bipolarity a prostredníctvom piatich dôsledne zvolených prípadových štúdií poukázať na spoločné znaky a špecifiká nastupujúcich mocností. Po obsahovej stránke je možné publikáciu rozdeliť na dve časti. Kým prvé dve kapitoly sa venujú teoretickému vymedzeniu problematiky a s ňou súvisiacej terminológie, nasledujúcich päť kapitol zodpovedá piatim prípadovým štúdiám. K Číne a Indii zaraďujú autori aj Brazíliu a túto trojicu označujú ako štáty prvej vlny novo industrializovaných krajín s výrazným ekonomickým, politickým a demografickým potenciálom. Popri tom sa zaoberajú vzostupom ďalších dvoch štátov, Juhoafrickej republiky a Indonézie, ktorých mocenský potenciál je síce menší v porovnaní so štátmi prvej vlny, avšak od skončenia studenej vojny sa mocensky vyprofilovali a zohrávajú významnú, predovšetkým regionálnu úlohu. Kým Juhoafrická republika je po boku Číny, Indie a Brazílie členom skupiny BRICS, Indonézia figuruje vo viacerých ďalších neformálnych zoskupeniach obdobného charakteru. Ústredná téza publikácie tvrdí, že vo všetkých piatich prípadoch ide o štáty, ktoré sa dostávajú do role nastupujúcich mocností v období po skončení studenej vojny.

V prvej kapitole **Linda Piknerová** a **Aneta Doljaková** vymedzujú charakteristické črty nastupujúcich mocností, kam zaraďujú príslušnosť k štátom globálneho juhu, demografický potenciál z hľadiska početnosti a vekovej štruktúry obyvateľstva, úsilie zmeniť medzinárodnú ekonomickú infraštruktúru a napokon podporu tzv. juho-južnej spolupráce s cieľom zlepšiť postavenie štátov globálneho juhu. Za významný nástroj posilňovania väzieb medzi štátmi globálneho juhu označujú rozvojovú pomoc, ktorú poskytujú nastupujúce mocnosti aj napriek tomu, že v nejednom prípade sú zároveň aj jej príjemcami. Charakteristickou črtou nastupujúcich mocností je aj angažovanie sa v rámci neformálnych zoskupení a multilaterálnych fór, čo im umožňuje posilňovať svoju pozíciu v rámci regiónu, kde sa usilujú o dominantné postavenie. Zvyknú byť preto označované aj ako regionálne mocnosti, alebo mocnosti druhého rádu, ktoré disponujú vôľou, ako aj schopnosťou riešiť regionálne, alebo vybrané globálne otázky. Autori poukazujú na to, že nové mocnosti sa môžu ocitnúť aj v pozícii tzv. stredných mocností, ktoré majú významnú úlohu v rámci politiky budovania mostov, v tomto prípade medzi severom a juhom. Kapitola poskytuje prehľadné vymedzenie jednotlivých pojmov, ktoré sú kľúčové pre zvyšnú časť publikácie.

Ako následne poukazuje **David Šanc**, vhodné podmienky pre výraznejšie pôsobenie regionálnych mocností juhu nastali po rozpade bipolárnej štruktúry,

kedy dochádza k integračným procesom a globalizácii, ktoré umožňujú nastupujúcim mocnostiam podieľať sa na medzinárodnej politike, posilniť svoju pozíciu a zároveň vyvažovať vplyv tradičných mocností severu na čele s USA. Snaha o oslabenie amerického hegemonizmu a unilaterizmu je identifikovaná ako jedna zo spoločných čŕt nových mocností, ktoré sa usilujú vo výraznej miere presadzovať a obhajovať predovšetkým záujmy juhu. Okrem štrukturálnych faktorov súvisiacich s historickým vývojom autor zdôrazňuje aj význam nerastného bohatstva, ktoré je v mnohých prípadoch zdrojom rozvíjajúcej sa ekonomickej sily nastupujúcich mocností.

Po vymedzení jednotlivých termínov a faktorov ovplyvňujúcich vzostup štátov juhu autori zameriavajú výskum na konkrétne nové mocnosti juhu. Prvou analyzovanou je Čína v podaní **Lenky Kudláčovej**. Autorka najskôr skúma korene čínskeho rastu a následne sa snaží zdefinovať súčasné medzinárodné postavenie Číny. Hoci v prípade Číny je možné zaznamenať rast už počas studenej vojny, no až po rozpade Sovietskeho zväzu predstavovala z pohľadu štátov juhu protiváhu, prípadne alternatívu voči USA. Ako ale autorka poznamenáva, klasifikácia súčasnej Číny z hľadiska mocenského statusu je diskutabilná. Je možné ju považovať za štát na rozhraní medzi regionálnou mocnosťou a veľmocou, pričom niektorí ju označujú ako veľmoc na vzostupe. Čína expanduje na všetkých kontinentoch a posilňuje svoj potenciál, pričom sa snaží o to, aby jej vzostup bol chápaný ako príležitosť a nie ako hrozba argumentujúcou koncepciou mierového rastu. Autorka sa zaoberá aj vzťahmi Číny s inými mocnosťami, pričom za najväčších konkurentov Číny v regióne označuje Indiu a predovšetkým USA, ktoré sa snažia o ochranu svojich záujmov a vyváženie čínskej moci. Autorka taktiež zdôrazňuje, že významnou agendou čínskej zahraničnej politiky je juho-južná spolupráca, ktorú realizuje prostredníctvom rozvojovej pomoci poskytovanej najmä v Afrike, čím posilňuje svoju pozíciu, získava nové odbytové tovary, ako aj zdroje nerastných surovín. Napriek početným vnútorným problémom a kontroverzným aspektom jej rastu je nespochybniteľné, že Čína je významný hráč na medzinárodnej scéne. Svoje postavenie mocnosti na vzostupe s globálnym vplyvom úspešne potvrdzuje aj ako stály člen Bezpečnostnej rady OSN a prostredníctvom zoskupenia BRICS, kde sa ako najsilnejšia ekonomika zoskupenia usiluje o reformu medzinárodného obchodu. Je zástancom multipolárneho svetového poriadku, v ktorom by nastupujúce mocnosti juhu mali významné miesto. Vzhľadom na skúmané aspekty sa autorka prikláňa skôr k názoru, že Čínu je možné definovať ako veľmoc na vzostupe.

Následne sa **Jiří Zákravský** zaoberá Indiou, ktorej ekonomický rast od 90. rokov zaistil pozíciu najväčšej ekonomiky v južnej Ázii, pričom zároveň predstavuje druhý najľudnatejší štát sveta. Najskôr sa autor venuje historickým koreňom súčasného postavenia Indie od osamostatnenia sa v roku 1947, cez **Nehrúovu** stratégiu nezúčastnenosti počas studenej vojny, vývoj jadrového potenciálu počas vlády **Indiry Gándhíovej** až po **Singhove** reformy v 90. rokoch. Poznomenáva, že cieľom Indie po studenej vojne bolo udržiavať stabilitu v Južnej Ázii, pričom aspirovala na status regionálnej mocnosti, ktorý v súčasnosti akceptujú všetky štáty Južnej Ázie s výnimkou Pakistanu. India udržiava s juhoázijskými štátmi intenzívne ekonomické a politické vzťahy či už na bilaterálnej úrovni, alebo v rámci regionálnych zoskupení, predovšetkým SAARC. Regionálna spolupráca slúži Indii na posilnenie svojho dominantného postavenia v Južnej Ázii, pričom ako hrozbu pre svoje postavenie vníma Čínu vzhľadom na konkurenčné záujmy oboch mocností z hľadiska angažovania sa v Afrike a snahy o zaistenie energetickej bezpečnosti. Naopak, prirodzeným spojencom Indie sú USA, ktoré sa podporou mocenského rastu Indie snažia zabrániť čínskym potenciálnym hegemonistickým ambíciám. Z hľadiska multilaterálneho angažovania Indie, autorka vyzdvihuje aktívne zapájanie sa do integračných zoskupení na báze juho-južnej spolupráce, pôsobenie v rámci jednotlivých zoskupení a organizácií vrátane G77, G20, BRICS, IBSA, poskytovanie bilaterálnej rozvojovej asistencie a aktívne pôsobenie v rámci OSN, kde presadzuje reformu Rady bezpečnosti, ktorá by jej zabezpečila post stáleho člena. Pri presadzovaní svojich záujmov využíva India do značnej miery soft power, vyzdvihujúc demokratický režim s cieľom vybudovať si pozitívne renomé v zahraničí. Autor na záver zdôrazňuje, že India je regionálnou mocnosťou, ako aj nastupujúcou strednou mocnosťou a zároveň najväčšou demokraciou sveta, ktorá od konca studenej vojny pôsobí aktívne na medzinárodnej scéne. Napriek značným úspechom čelí India, rovnako ako aj ostatné nastupujúce mocnosti, výrazným vnútroštátnym problémom, a to najmä v súvislosti s chudobou, regionálnymi disparitami, separatistickými tendenciami, negramotnosťou, chorobami a znečistením životného prostredia.

Do tretice sa **David Šanc** zaoberá Brazíliou, ktorú označuje za jedného z najvýznamnejších aktérov postbipolárneho medzinárodného systému. Vymedzuje faktory, ktoré prispeli k mocenskému vzostupu Brazílie vrátane priaznivého vnútropolitického vývoja v 90. rokoch, prechodu k demokracii, ekonomickej stabilizácie a začleňovania do medzinárodných štruktúr, akými sú MERCOSUR, UNASUR, BRICS a IBSA. Zdôrazňuje pritom, že prakticky

žiadna regionálna spolupráca by nemohla fungovať bez členstva Brazílie. Zároveň, rovnako ako India, aj Brazília ašpiruje na stále kreslo v Bezpečnostnej rade OSN. Cieľom brazílskeho mocenského rastu je, podľa autora, zaistiť si lepšiu pozíciu a výraznejší vplyv na medzinárodnej scéne, ako aj obhajovať záujmy rozvojových krajín juhu, pričom v rámci juho-južnej spolupráce sú najvýznamnejšími partnermi najmä India a Juhoafrická republika. Brazília nielen že posilňuje spoluprácu s krajinami tretieho sveta, ale stavia sa do pozície koordinátora a iniciátora spolupráce medzi nastupujúcimi mocnosťami a reprezentanta globálneho juhu. Navyše sa usiluje o rolu mosta, ktorý by zaistil rovnováhu medzi tradičnými mocnosťami severu a nastupujúcimi mocnosťami juhu, čím sa profiluje ako stredná mocnosť. Brazília sa usiluje o pozíciu dominantnej mocnosti v Latinskej Amerike, kde majú ale značný vplyv USA, dôsledkom čoho dochádza k stretu záujmov a napätiu v ich bilaterálnych vzťahoch. V súčasnosti predstavuje Brazília najväčšiu ekonomiku Latinskej Ameriky, čo ju podľa niektorých stavia do pozície prirodzeného lídra regiónu. Ako autor podotýka, Brazília sa snaží o taký vplyv na regionálnej, ale aj globálnej scéne, ktorý by reflektoval jej geografický, demografický, ekonomický aj politický potenciál. Autor na záver poznamenáva, že hoci Brazília zastáva významnú regionálnu úlohu a môže byť považovaná za regionálnu mocnosť, ako aj novú strednú mocnosť, jej dominantné postavenie v regióne nie je akceptované všetkými aktérmi, a to najmä Argentínou, pričom univerzálne akceptovaná nie je ani rola Brazílie ako reprezentanta globálneho juhu, či mosta medzi juhom a severom.

Posledným členom skupiny BRICS je Juhoafrická republika, ktorej sa bližšie venuje **Linda Piknerová**. Približuje jednotlivé aktivity a nástroje, ktoré JAR využíva ako nastupujúca mocnosť a snaží sa poukázať na reakciu iných afrických štátov na jej vzostup. Najskôr autorka objasňuje historické pozadie dominancie JAR, pričom emancipáciu tohto afrického štátu spája predovšetkým s menom **Nelsona Mandelu**, pádom režimu apartheidu a následnej postupnej demokratizácii. Poukazuje na to, že už od prvých rokov zmeny režimu sa JAR usilovala o pozíciu strednej mocnosti a chcela si vybudovať povest' štátu, ktorý presadzuje morálne princípy a je hodný nasledovania. Usilovala sa získať vedúce postavenie v rámci afrického kontinentu a ovplyvňovať jeho smerovanie, čo ale bolo prijaté jednotlivými africkými štátmi rozporupne. Nástrojom jej regionálneho vplyvu je predovšetkým Africká únia a SADC, kde je JAR strojom viacerých iniciatív za účelom podpory stability a mieru. Účasť JAR na multilaterálnych fórach slúži štátu na posilnenie predovšetkým svojej regionálnej

pozície, vzhľadom na to, že kapacity jej neumožňujú byť globálnym aktérom. Zameriava sa preto na regionálnu a juho-južnú spoluprácu. Podobne ako aj iné nastupujúce mocnosti juhu, aj JAR sa snaží na pôde neformálnych zoskupení vrátane G20 a G77 o obhajobu záujmov štátov juhu, v tomto prípade predovšetkým štátov afrického kontinentu, pričom africkú agendu presadzuje aj na pôde OSN. Autorka taktiež poznamenáva, že JAR sa usiluje o pozíciu afrického reprezentanta nastupujúcich mocností a pripisuje si morálnu povinnosť napomôcť rozvoju afrického kontinentu, odvolávajúc sa na svoj status ekonomicky najsilnejšieho štátu. Potenciálnymi rivalmi jej regionálneho postavenia sú najmä Nigéria a Zimbabwe. Autorka na záver definuje Juhoafrickú republiku ako regionálnu mocnosť, ktorej záujmy sa orientujú na africký región, a to najmä na jeho južnú časť, kde sa snaží ovplyvniť vývoj z pozície lídra. Hoci toto postavenie a ambície JAR nie sú celkom prijímané v rámci Afriky, ostatní svetoví hráči vrátane USA podporujú snahy JAR o regionálnu dominanciu a ovplyvňovanie smerovania afrického kontinentu.

Tomáš Petru na úvod poslednej kapitoly venovanej Indonézii uvádza označenie tohto štátu ako tzv. novej Číny vzhľadom na dynamický rast indonézskej ekonomiky. Indonézia je neoficiálnym vodcom skupiny ASEAN, členom G20, ako aj početných neformálnych zoskupení emancipujúcich sa štátov. Je považovaná za prirodzeného regionálneho hegemóna v juhovýchodnej Ázii, kde je zároveň najväčším a najľudnatejším štátom so strategicky významnou polohou. Okrem toho autor pripomína, že demokratická Indonézia s najpočetnejšou moslimskou populáciou zvykne byť uvádzaná ako vzor pre islamské krajiny, ktoré sa zmietajú v politickej kríze. V rámci historického exkurzu autor najskôr vymedzuje jednotlivé skutočnosti, ktoré prispeli k formovaniu pozície Indonézie na medzinárodnej scéne, pričom už počas studenej vojny sa Indonézia profilovala do vedúcej pozície novo dekolonizovaných krajín. Aj napriek útlmu v 90. rokoch si Indonézia v 21. storočí vybudovala status regionálnej mocnosti, ktorou neotriasla ani ekonomická kríza v roku 2008. Autor taktiež poukazuje na to, že do určitej miery sa Indonézia snaží posilniť aj svoj globálny vplyv, a to najmä prostredníctvom participácie na misiách OSN a na boji proti terorizmu, hoci jej pôsobenie na globálnej úrovni je obmedzené. Snaží sa o stabilizáciu regiónu a chce vystupovať ako konštruktívny a zodpovedný partner, pričom priateľské vzťahy buduje nielen v rámci ASEAN, ale aj s USA, Čínou a Austráliou. Na záver autor definuje Indonéziu ako regionálnu a nastupujúcu strednú mocnosť s globálnymi ambíciami, ktorá aj keď postupne prekonáva reputáciu nerozvinutej krajiny, aj

naďalej čelí viacerým vnútorným problémom. Výhodami predurčujúcimi jej postavenie sú najmä demokratický režim, ekonomický rast, demografický potenciál a diplomatická angažovanosť v regionálnych konfliktach.

Na záver publikácie **Linda Piknerová** a **David Šanc** poukazujú na to, že rast moci a vplyvu štátov globálneho juhu zvyšuje ich asertivitu nielen v ekonomickej oblasti, ale aj na poli medzinárodnej a globálnej politiky. Štáty globálneho juhu sa snažia vytvoriť alternatívne štruktúry voči štruktúram severu, ktoré nie vždy dostatočne zohľadňujú záujmy rozvojových krajín. Nástrojom dosiahnutia ich ambícií predstavuje juho-južná spolupráca, ktorú podporujú všetky nastupujúce mocnosti juhu. Na záver autori poukazujú na to, že nové mocnosti globálneho juhu nepredstavujú zjednotenú skupinu, ale ide o akýsi konglomerát rozličných štátov, ktoré sa napriek snahám o spoluprácu často dostávajú do pozície rivalov. Navyše, ako podotýkajú, treba mať na pamäti, že kritériá, ktoré by umožnili jednoznačne vymedziť, ktoré štáty sú novými mocnosťami nie sú striktné zadefinované, a preto do tejto kategórie zaraďujú rôzni autori rozličné štáty.

Publikácia je určená pre širšie publikum zaujímajúce sa o aktuálne medzinárodno-politické dianie vzhľadom na zrozumiteľný štýl písania. Autori svoje tvrdenia ilustrujú vecnými argumentmi, ktoré miestami podporujú aj ekonomickými ukazovateľmi. Okrem poskytnutia mnohých odborných poznatkov evokuje publikácia zamyslenie sa nad tým, ako bude vyzerat' v budúcnosti svetový politický systém z hľadiska distribúcie moci, pokiaľ nastupujúce mocnosti globálneho juhu budú aj naďalej posilňovať svoju pozíciu a rozširovať vplyv aj mimo svojho regiónu, a aký to bude mať dopad na medzinárodné vzťahy a stabilitu. Zároveň sa čitateľovi nastoľuje hneď niekoľko ďalších otázok súvisiacich napríklad s reakciou tradičných mocností na vzostup štátov juhu. Táto otázka je v knihe iba čiastočne naznačená v jednotlivých prípadových štúdiách, kedy sa autori zaoberajú vzťahom nastupujúcich mocností a aktuálnych veľmocí. Bolo by zaujímavé bližšie sa pozrieť ako vnímajú predovšetkým USA súčasný trend narastajúceho významu štátov globálneho juhu. Je zároveň otázne, či je tento trend udržateľný a aké môžu byť scenáre budúceho vývoja štátov globálneho juhu, ich vzťahov medzi sebou navzájom ako aj so štátmi severu. Publikáciu hodnotím ako prínosnú pre mimoriadne aktuálnu diskusiu ohľadom úpadku americkej hegemonie a nástupu nových mocností z radov krajín, ktoré boli počas studenej vojny označované ako krajiny tretieho sveta, resp. štáty globálneho juhu.